Лешніца, К. Браслаўскае сонца / К. Лешніца // Звязда. – 2023. – 26 кастр. – С. 11.

Браслаўскае сонца

Старыя паштоўкі з калекцыі Уладзіміра Ліхадзедава дазваляюць нам зрабіць віртуальную вандроўку ў любы куточак Беларусі. Асабліва багатыя на знаёмства з даўнінай сустрэчы атрымліваюцца, калі збіраемся адкрыць гарады, паселішчы з багатай гісторыяй...

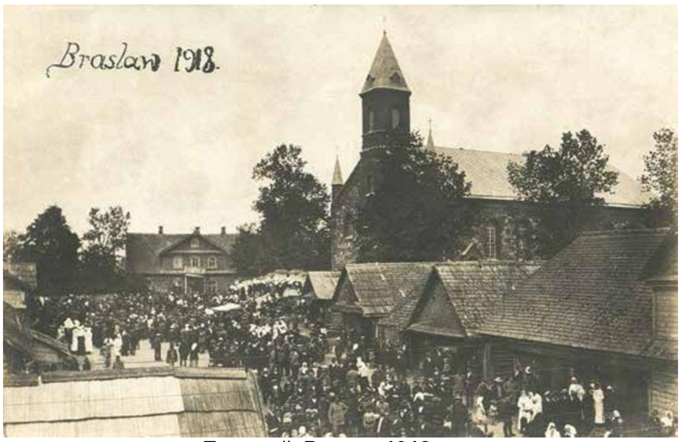

Браслаў. Рынак. 1918 год.

Давайце ўгледзімся ў фатаграфічныя выявы Браслава. Старыя паштоўкі адкрываюць нам краявід з Замкавай гары ў 1930-я гады; рынак у Браславе, год 1918-ы; агульны від на мястэчка і касцёл Нараджэння Найсвяцейшай Дзевы Марыі (1930 год); прыстань на возеры Дрывяты; від на Замкавую гару з боку возера Навяты; само возера Дрывяты і дарогу на Опсу; староства ў Браславе ў 1930-я... Па трасе адлегласць ад Мінска да Браслава складае 237 кіламетраў. У вандроўку лепей за ўсё выпраўляцца на два дні. Самі мяркуйце: толькі ў адзін бок за тры гадзіны наўрад ці справіцеся... І ўвогуле спасцігаць новае і невядомае лепей няспешна.

Вядома, што Браслаў быў заснаваны князем Брачыславам Ізяславічам як умацаванне на мяжы Полацкага княства. Дзяцінец старажытнага паселішча – паміж азёрамі Дрывяты і Навята на Замкавай гары. У XI–XIII стагоддзях паселішча з’яўлялася памежным горадам Полацкага княства. У XIV стагоддзі вялікі князь Гедымін завяшчаў Браслаў малодшаму сыну Яўнуту. Бацька перадаў свайму нашчадку яшчэ Ашмяны і Вількамір (нагадаем, што сёння гэта – горад Укмярге, адзін з самых старажытных гарадоў Літвы).

Браслаў. Выгляд з Замкавай гары. 1930-я гады.

Але ж мы – лічы, у Браславе... Дарэчы, лёс Яўнута – сапраўдная мастацкая гісторыя. Можна смела здымаць кінафільм, узяўшы яго гістарычную біяграфію за аснову!.. Маючы непаразуменні з большасцю братоў, увайшоў у канфлікт з Альгердам і Кейстутам. Яны наладзілі супраць блізкага родзіча змову. Яўнут аказаўся ў сваіх братоў у палоне. Праз некаторы час нашчадак Гедыміна ўцёк з-пад варты. Праз Смаленск дабраўся да Масквы, дзе ў 1340–1353 гг. гаспадарыў яго швагер – князь Маскоўскі і вялікі князь Уладзімірскі Сямён Горды. Асоба, між іншым, легендарная. Знайшоўшы падтрымку ў Маскве, Яўнута прыняў праваслаўе. У 1347 годзе князь усё ж прымірыўся з братамі, вярнуўся ў родную старонку і стаў гаспадаром Заслаўскага княства, у якое тады ўваходзіў і Мінск.

…У пачатку 1500-х гадоў у Браславе гаспадарыла жонка вялікага князя Аляксандра Ягелончыка – Алена. Яна заснавала на Замкавай гары жаночы праваслаўны манастыр. З 1500 года вядомы і Браслаўскі мужчынскі манастыр на востраве на возеры Неспіш. Возера – за чатыры кіламетры на ўсход ад Браслава. Паблізу вёскі Рубеж... Дарэчы, у 1517 годзе праз Браслаў праязджаў славуты славацкі дыпламат і падарожнік Сігізмунд фон Герберштэйн, аўтар «Запісак аб Масковіі» (твор іначай называюць «Запіскі пра маскоўскія справы»). Асобны раздзел гэтай надзвычай цікавай «падарожнай кнігі» – «Аб Літве». Сігізмунд фон Герберштэйн выступаў у 1517 годзе пасрэднікам на перагаворах паміж Масквой і Вялікім Княствам Літоўскім. З раздзела «Аб Літве» ў кнізе славацкага дыпламата: «Народ там прыгнечаны цяжкім рабствам». І ўвогуле – пра тагачасную Літву: «...бліжэй за ўсіх да Масковіі... Я гавару цяпер не пра адну толькі вобласць, але аб краінах, якія да яе прылягаюць і разумеюцца пад агульнай назвай Літва. Яна цягнецца доўгай паласой ад горада Чаркасы, які знаходзіцца каля Барысфена, аж да Лівоніі...» Нагадаем: Барысфен – ранейшая назва Дняпра…

Браслаў. Від на мястэчка і касцёл. 1930-я гады.

Дарэчы, вельмі цікавым, прыкметным падаецца герб Браслава (сучасная яго выява зацверджана Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 20 студзеня 2006 года). У аснове – геральдычны сімвал з 1792 года: у блакітным полі залатое сонца, на якім блакітны трохвугольнік з чалавечым вокам – вокам Божага благаславення. Гэта агульнавядомы знак чароўнай сілы, альбо Тройцы. Вока – асэнсаванне таго, што Бог назірае за жыццём і дзеяннямі людзей. А трохвугольнік – трыадзінства Бога – Айца, Сына і Духа Святога. Сонца ж – старажытны сімвал жыцця, агню, які характарызуецца ачышчальнай сілай…

У сучасным Браславе шмат што ёсць паглядзець са славутых гістарычных аб’ектаў. Найперш звярніце ўвагу на Касцёл Нараджэння Найсвяцейшай Дзевы Марыі. Пабудаваны ў 1824 годзе. Рэканструкцыя касцёла адбылася ў 1897 годзе. У мuроўцы будынка быў выкарыстаны прыём браслаўскай мазаікі. У час Вялікай Айчыннай вайны пробашча касцёла Мечыслава Акрэйца фашысты расстралялі за тое, што хаваў яўрэяў. Да гісторыка-культурных каштоўнасцяў належыць і Свята-Успенская праваслаўная царква, пабудаваная ў 1897 годзе. А ў двары Дома культуры ў Браславе вы знойдзеце калодзежны шацёр. Гэтае драўлянае збудаванне 1924–1926 гг. таксама, між іншым, адносіцца да гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Аўтар стылізацыі народнага дойлідства – архітэктар Юльюш Клос (1881–1933), вядомы яшчэ як фатограф, гісторык архітэктуры. З-за ансамбля мястэчка, які спраектаваны быў Клосам, яшчэ ў даваенныя гады напалову жартам Браслаў пачалі называць паўночнай Ніцай... Дарэчы, Юльюш Клос сябраваў, быў добра знаёмы са славутым мастаком Фердынандам Рушчыцам, які нарадзіўся ў Багданава, на Валожыншчыне. Архітэктар спраектаваў і драўляны касцёл Маці Божай Анёльскай у Мяжанах (аграгарадок Браслаўскага раёна)... А сучасны Свята-Панцеляймонаўскі жаночы манастыр знаходзіцца ў будынку былой земскай бальніцы (таксама помнік архітэктуры!). Закладка бальніцы адбылася 15 жніўня 1905 года. Першым урачом быў Станіслаў Нарбут (1853–1926), які карыстаўся надзвычай вялікім аўтарытэтам сярод мясцовага насельніцтва. У Першую сусветную вайну Станіслаў Нарбут узначальваў ваенна-медыцынскі лазарэт на Паўночна-Заходнім фронце. Быў цяжка паранены, доктару часткова ампутавалі нагу. Вярнуўшыся ў Браслаў, зноў пачаў лячыць мясцовы люд. Пахаваны на Замкавай гары ў Браславе. Помнік пастаўлены ў 1927 годзе на сродкі, сабраныя жыхарамі паселішча. Яны і іх нашчадкі доўга трымалі ў памяці і тое, што земская бальніца была пабудавана на ўласныя сродкі доктара Нарбута…

Словам, вандруючы па старажытным гарадку, пераходзячы з адной вуліцы на другую, вы шмат што ўбачыце тут цікавага. А колькі цікавых дамкоў у Браславе!.. Не забудзьцеся іх сфатаграфаваць!..

Кастусь ЛЕШНІЦА

Паштоўкі з калекцыі лаўрэата
Прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь
«За духоўнае адраджэнне»
Уладзіміра ЛІХАДЗЕДАВА.
https://zviazda.by/